

BİR OSMANLI
ARAŞTIRMACISININ
BATI YARIM KÜRENİN
KEŞFİ ÜZERİNDEKİ
DÜŞÜNCELERİ:
KÂTİP ÇELEBİ'NİN
CİHÂNNÜMÂ'DA AMERİKA
KITASINA BAKIŞI

John J. CURRY*

کتاب جهان نامہ کاتب چلبی

بسم الله الرحمن الرحيم

فاتحه خريد عالم آرا و سرلوحه جريد جهان نما زبور افروز حمد و ثنا ذات اقدس
واعلى ايله مزین و مجلى و رونق بخش صلات و سلام سلطان انبيا ايله و شمع و محلى
قلند قدن صكره ضمير ارباب عرفانه خفى و نهان دكاندركه فروغ علم هيدندن فن جغرافيا
يعنى خريطه ارده تصوير اولنان صورت بسطت غيرا برقى خوب و غير مرغوبدركه لندن
ذوقى اولان دقيقه شناس كاشانه امن و استيناسد مسند نشين چارباش حضور ايك
دوراد و سياحت كن سياحان جهان كى رانده عالمى سير و دور ايدرو اول سير و مسافرت
معنوى و مرتبه علم اجمالى حصوله سبب اولور كه مدت العمر سياحت ايدنر اولقادر
استحضار و احاطه بيه قادر اولماز زيرانى دري كابلره رجوع و ممارسه ايله اقشار ارض كوشت
يكوشه لوح درنده بالجملة منتقش اولوب بر طرفى استحضار وقتند مرات ذفنه
توجه اولنسه فى الحال اول طرفك اجمال حالى صور حس و خيالده مشاعر و محسوس
كى اولور و معلوم دركه فنونين برقى ذاتند علم اولدوغى جهتدن مذموم اولوب لاره
عد و لماجهله مقتضاسندن قطع نظر كا عى محسب العوارض ذم اولنور سه ده دانا
وراء ظهير استغنا ده معجور اولوب قلماز بلكه احتياج زماننده الزم اوزم اولور بناء على
ذلك بواديه دخی براز تكوپو اولنوب مسالك الممالك و جغرافيا كابلرى كور يابوشك
بح و برد فعالته مرسوم و مصور قلند عذريت تدقيقه نوعا فتمور كاش ايدى سابقا بعض
جزاير ديايه سفر تحريك و تارقانون هنرا ايلكه ميل سابقه شوق جديد لاحق اولوب دايه
ظهور اتمشدى كه اول رسميلر صفحه ييله كشيده اوله كن اورو باهيا كننده كتب اسلاميه كن
كلى قصورى ظاهر و زبان اقلام اسلاميان اكثر اقاليم و بلدان بياننده قاصر اولمغله لائق
دلنده يازيلن جغرافيا لادن متأخر كتاب اطلس مختصرنى ترجمه و سائر كتب اسلاميه

Özet

Bu sunum, Kâtip Çelebi'nin Amerika kıtası hakkındaki bilgilerinin kaynağını ve Kâtip Çelebi'nin bu yeni ve engin bölgenin önemini ne derecede kavrayabildiğini daha iyi anlayabilmek amacıyla, yazılarında Amerika kıtasının nasıl sunulduğunu incelemektedir. Bu makale özellikle Kâtip Çelebi'nin Amerika kıtasının Batı Avrupalılar tarafından keşfini incelemesi ve bu Fetih Dönemi'nin sunumu üzerinde odaklanacaktır. Bu makale aynı zamanda Kâtip Çelebi'nin Amerika kıtası hakkındaki görüşlerini, yazarın devasa coğrafya eseri Cihânnümâ'nın daha kapsamlı bağlamı içine yerleştirmeye çalışacaktır.

Kâtip Çelebi'yle ilk defa yirmi yıl önce, Amerika Birleşik Devletleri'nde üniversite öğrencisiyken tanıştım. The Balance of Truth veya *Mizân-i Hakk* eserinin Geoffrey Lewis tarafından yapılan 1957 tarihli çevirisini okumuştum. Kâtip Çelebi'nin zamanının sorunlarına gösterdiği pragmatik yaklaşımdan etkilendiğimi hatırlıyorum. Ayrıca kahvenin, tütünün ve afyonun nasıl yayıldığını okumaktan da zevk almıştım. Dolayısıyla bazı meslektaşlarım birkaç ay önce Kâtip Çelebi'nin Cihânnümâ eserini çevirme projesine katılmam konusunda bana başvurduğu zaman bu proje benim çok ilgimi çekti.

Ancak bu noktada, bu metnin çevirisi üzerinde çalışmaya başlayalı bir aydan az bir süre olduğunu söylemeliyim. Dolayısıyla, burada toplanmış olan değerli meslektaşlarım, Kâtip Çelebi'nin Cihânnümâ'yı yazarken kullandığı kaynaklar ve metodoloji konusunda hâlâ anlamaya çalıştığım noktalarda bana tavsiyede bulunur veya yardımcı olurlarsa çok memnun olurum.

İşimin bir parçası olarak Dünya Tarihi dersi de veriyorum, dolayısıyla bu el yazması üzerinde çalışmaya başladığım zaman aklıma gelen ilk şeylerden biri şuydu: Üniversitede iki ders hâlinde Dünya Tarihi dersi verdiğimiz zaman iki ders arasındaki ayrım noktasını genellikle 1500 yılları yani batı yarım kürenin keşfedildiği zaman olarak kararlaştırıyoruz. Acaba Kâtip Çelebi de Cihânnümâ'yı

Dünya Haritası, Tarih-i Hind-i Garbi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi

yazarken batı yarım kürenin keşfinin dünya çapındaki etkisi konusunda böyle bir bilince sahip miydi? Bu soruma cevap bulmak amacıyla eserin *Yedinci Fasil*'ini çevirmeye başladım. Bu bölümün adı, Amerika'yı yani Yeni Dünya'yı Anlatmak.

Kâtip Çelebi, Amerika kıtasını konu alan bu bölümü yedi ders veya talîme ayırmış. Bu derslerin ilki, antik çağlardaki coğrafya

metinlerinin bu konuda herhangi bir bilgi içerip içermediğinin incelenmesiyle başlıyor. Kâtip Çelebi bu konudaki en ikna edici kanıtı Eski Yunanlı Tarihçi Diodorus Siculus'un eserlerinde ve özellikle *Bibliotheca Historica* (Tarihî Kütüphane) kitabında bulmuş. Bu eser M.Ö. 1. yüzyılda yazılmış evrensel bir tarih kitabıdır ve ilk altı cildi büyük çapta coğrafi bilgiler içermektedir. Kâtip Çelebi Fenikeli bir denizci grubunun Cebelitarık Boğazı'nın dışında, Afrika kıyıları boyunca seyahat etmekte olduklarını yazar. Kendilerini büyük bir fırtınanın ortasında bulmuşlar ve açık denizlere, kıyının çok batısına doğru itilmişler. Sonunda üzerinde insanların yaşadığı, nehirlerin, meyve ağaçlarının ve çayırların olduğu devasa bir ada diye tarif ettikleri bir yere gelmişler. Diodorus Kartacalıların bu yerden haberdar olduğunu ve yenilgiye uğramadan önce Romalıların o yöne doğru yayılmasına engel olduklarını yazar. Kâtip Çelebi buradaki bilgilerin ve tasvirlerin ışığında bu adanın Amerika'dan başka bir yer olamayacağı sonucuna varmış. Bu yorumda bulunmakta büyük ihtimal hatalıydı, ama yine de Kâtip Çelebi'nin Müslüman Osmanlıların geçmiş nesillerden devraldığı klasik coğrafya bilgileri doğrulamaya çalışmakla işe başlamış olması kayda değerdir.

Ancak bu durum, Kâtip Çelebi'nin başka antik dönem coğrafya eserlerinin benzer yorumlamalarını kabul etmeye hazır olduğu anlamına gelmiyordu. Nitekim, Büyük İskender'le ilgili bir hikâyeyi benzer şekilde yorumlamayı reddetmişti. Bu hikâyeye göre İskender'in bir grup Yunanlıyı sonsuz denizde bir seyahate göndermiş olması, bu grubun çok uzaklarda yaşayan bir halkı keşfetmiş olması ve birbirlerinin dillerini öğrenmek için mürettebattan birinin oğlunu bu yeni keşfedilmiş halkın bir kızıyla değiş tokuş etmiş olması gerekiyordu. Kâtip Çelebi'nin bazı çağdaşları bu hikâyenin İskender'in Amerika kıtasından haberdar olduğunun kanıtı olduğunu ilan etmişti. Ancak Kâtip Çelebi, İbni Haldun-vari bir yaklaşımla İskender'in faaliyet gösterdiği bölge ile ilgili bilgiler itibarıyla bunun imkânsız olduğunu ileri sürer.

Yedi dersin ikincisinde Kâtip Çelebi bu yeni keşfedilen kıtalara neden Amerika dendiği konusunda temel ve doğru bir açıklama sunar. Bu derse, Osmanlıcada "Kiristûkûlis Kûlûnîyûs" olarak ve sonradan kısaca "Kûlûn" diye söz ettiği Kristof Kolomb'un seyahatlerini incelemekle başlar. "Kûlûn" adını kullanıyor olması, Kâtip Çelebi'nin Kolomb'la ilgili bilgilerinin İspanyolca kaynaklara da

yandığını akla getirir, zira Kolomb'un İspanyolcadaki adı "Cristóbal Colón" idi. Kâtip Çelebi haklı olarak Kolomb'un keşfettiği topraklara Hind-i Garbi, yani Batı Hindistan adını verdiğini, rastladığı insanlar Avrupalıların Hind-i Şarki'deki, yani Doğu Hindistan'daki insanlarla ilgili duyduğu hikâyelere benzediği için bunu yaptığını söyler.

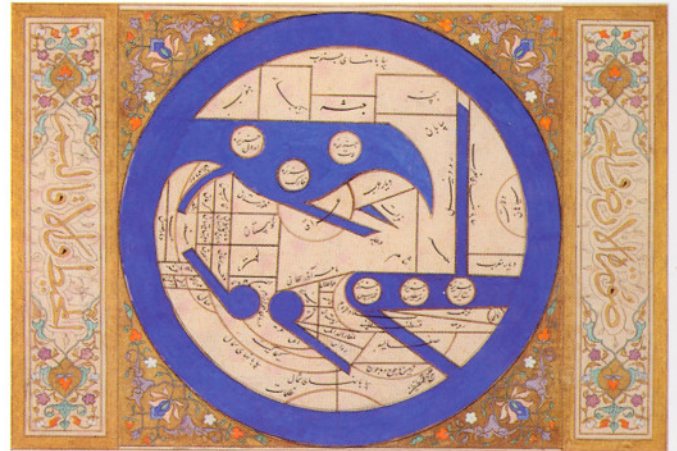
Ancak Kâtip Çelebi bazı Avrupalı coğrafyacıların bu yeni keşfedilen kıtanın kütlesinin bütün diğer bilinen kıtaların toplamı kadar büyük olduğunu düşündüğü için ona Yeni Dünya dediklerinin de farkındaydı. "Vespûsiyûs ailesinden Amârigûs" diye söz ettiği bir İtalyan kaptanın sonraki seyahatleri ve o kıtanın kıyıları boyunca ilerlerken Brezilya'yı ve Paruyâ adı verilen bir bölgeyi keşfi konusunda da bilgilidir. "Amerika" adı da bu kaptandan kaynaklanmıştır. Bütün bunlar, Kâtip Çelebi'nin yeni bilgi kaynakları dâhil etmek için Cihânnümâ'yı geliştirirken eldeki Avrupa kaynaklı coğrafi ve tarihî eserlerden yararlandığını gösterir.

Yedi dersin üçüncüsü, dördüncüsü ve beşincisinde Amerika adı verilen bölge coğrafi olarak tarif edilir, Kuzey ve Güney Amerika kıtalarından oluştuğu belirtilir. Kıtanın sadece en kuzey bölgelerinin kutup buzlarından dolayı keşfinin yapılmadığını da belirten Kâtip Çelebi, önem taşıyan belli başlı şehirlerden de söz eder. Kâtip Çelebi kuzey ve güney hattının iki yanındaki büyük bölgelerden söz edince Cihânnümâ'da bazı tanıdık gelen isimler ortaya çıkmaya başlar. Kuzeyde, Meksikânâ bölgesindeki büyük Meksika şehrinde söz ettiği zaman İspanyolların fethi sonucu oluşan Yeni İspanya Eyaleti'ndeki ilk idari merkezden haberdar olduğunu gösterir. Diğer tanıdık isimler, Kâtip Çelebi'nin Perûyânâ diye söz ettiği, güneydeki Peru Eyaleti'nde ortaya çıkar. Ancak burada ilginç bir sapma görülür, zira bu bölgenin en büyük şehri Lima olarak değil de antik İnka şehri Cuzco olarak verir. Ayrıca, el yazmasının 113 ile 114 numaralı folyoları arasında yer alan bir haritada hem Ekvador'daki Kîtu (Quito) hem de Şili'deki Sâniyâgu (Santiago) bu bölgenin en büyük şehirleri olarak belirtilmiştir.

Altıncı derste incelenen Kolombiya ile bitki alışverişinin yarattığı etki hakkındaki bilgileri, Kâtip Çelebi'nin Yeni Dünya'yı inceleyişinin en ilginç unsurlarından birini teşkil eder. Kolombiya ile bitki alışverişisi küresel tarih açısından kritik önem taşıyan bir anı oluşturur, zira 15. yüzyılın sonundaki bu ilk temasın ardından batı ile

Ibn-i Havkac'ın yeryüzü haritası, TSMK No. III. Ahmet, 3346

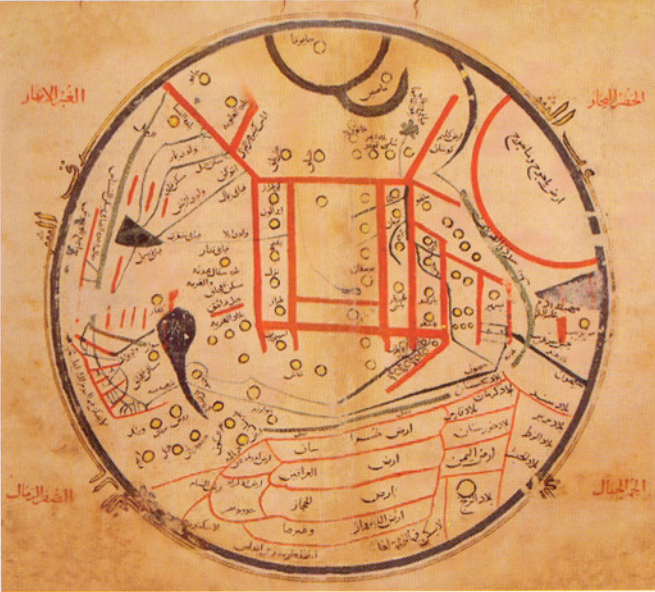

Istahri'nin Yeryüzü Haritası, TSMK No. Bağdat, 334

doğu yarım küreleri arasında bir hastalık, bitki, hayvan ve insan alışverişi görülmeye başlanmıştır. Kâtip Çelebi bu süreci incelemeye başlarken bundan [bu dönemden] önce bu bölgelerde buğday veya üzüm yetişmediğini belirtir. Şarap yerine mısır adını verdikleri bir meyvenin suyunu kullanırlarmış. Tarımı [bizim] geleneklere göre yapmazlarmış, bir deliğe üç veya dört tohum koyup üstünü kapatırlarmış. Buradan birkaç sap büyümüş [ve] her saptan üç veya dört koçan [çıkarmış] ve her bir koçanda 100 kadar tane [çıkarmış] [ve] onlar da bunları yermiş. Mısır'ın Yeni Dünya'dan gelme bir ürün olduğunu kabul etmesine rağmen, Kâtip Çelebi Yeni Dünya'dan bu dönemde kaynaklanan yiyeceklerin

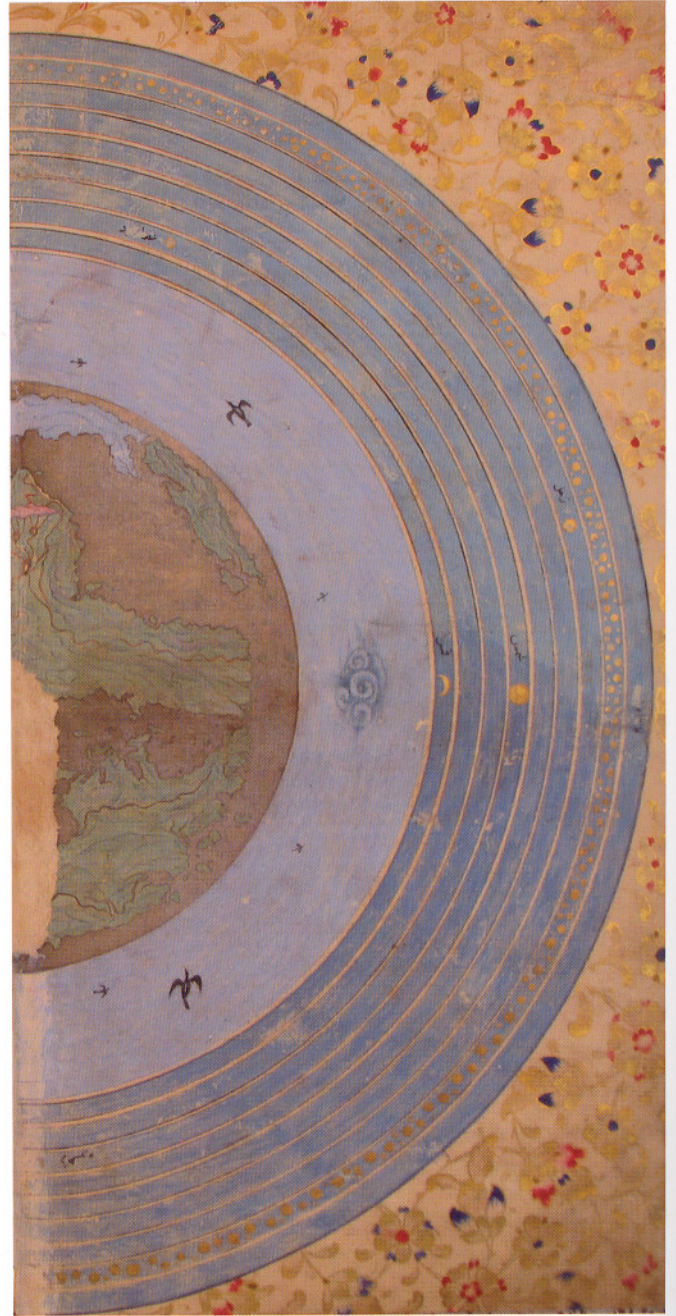
Halife Memun tarafından çizdirilen dünya haritası TSMK No. III. Ahmet 2797/1

Kaşgarlı Mahmud'un çizdiği dünya haritası

bazılarının önemini fark etmez. Sonuçta bu toprakların insanlarının yiyeceklerinin çok az olduğunu, lezzetli olmadığını ve gaza neden olduğunu söyler.

Ancak Kâtip Çelebi bölgeye yeni hayvanların götürülmesinin önemini bilincindedir. Bu bölgede daha önceden büyükbaş hayvan, at, eşek, katır, keçi veya köpek olmadığını, bunların sonradan oraya götürüldüğünü belirtir. Bu toprakların insanları daha önce hiç at görmedikleri için ata binmiş birini ilk gördüklerinde korku içinde kaçmışlardır.

Tarih-i Hind-i Garbi'de yeni dünya haritası

Sonra Kâtip Çelebi, yeni canlıların bölgedeki etkisi konusunda Avrupalı kaynaklarından birinden, *Sâhib-i Atlâs* diye söz ettiği, Atlas'ın yazarından alıntı yapar. *Sâhib-i Atlâs*'dan kasıt, Gerhard Mercator'un *Atlas Maior* eserinin Hondius tarafından kısaltılmış versiyonunun *Levâmiu'n-nûr fî zulmet Atlâs Minûr* adı altında yapılan çevirisidir. Bölgenin faunasını inceleyen Kâtip Çelebi, halkın

وآرد هر ایا عیده فیل بی درت صراعی وارد
 کوز لری قتی صغیر و نو بلی قاره کی در و پشتینه
 غلط و در از مولی وارد و ماده سنک بقر
 مثال ماله لری وارد که بجه لری فی در یاده
 و ساحل خردده امزد اکنز با طولی کرمی ابق و لور نو

اول ولا ینک حکومتی قولونه تفویض و تقلید یالیدی
 و بر امر و یردی که من بعد اول دیار دن تحصیل
 ایندو کی مال و ممالک الی عشرینه مالک اولوب
 باقیسی خزان نکت مکامنه تسلیم ایده
 وینه ینک بشیور ادر الوب اون یدی پاره کشتی ایل

Kristof Kolomb'un Yeni Dünya Seyahati, Tarih-i Hind-i Garbi

[ne] evlerinde ne de toprakta farenin ne olduğunu bilmediklerini söyler. Felemenk diyarından [Hollanda'dan]...bir gemi gelmiş ve Macellan Boğazı'ndan geçerken kıyıya yaklaşınca bir fare gemiden ayrılmıştır; fareler o kadar çoğalmışlardır ki o toprağı tamamiyle kaplamışlardır. İşin ilginç tarafı, bu hikâye Kâtip Çelebi'nin arada bir yaptığı üzere, anlatımını kesip eleştirel bir yorum yapmasına yol açar, zira bu hikâyeye şu şekilde cevap verir: Farenin

kötü kokan bir yerde ortaya çıktığı bellidir. Kötü kokmayan bir yerde çoğalıyor olmasına gelince, böyle bir şey düşünülemez bile; ancak bazı yerler böyle bir şeyden muaftır. Farelerin üreme alışkanlıkları hakkındaki kuşkuculuğu hakkında ne düşünürsek düşünelim, Kâtip Çelebi Tarihçi Alfred Crosby'nin daha sonra ekolojik emperyalizm diye söz edeceği bir olayın sonuçlarını Osmanlı okuyucularına göstermiştir: Dünyanın başka bölgelerinde doğal

düşmanlarla karşılaşmayan fareler, tavşanlar ve çeşitli bitki türleri, giderek sayıları artan Avrupalılarla beraber kısa sürede bu bölgelerin tamamına yayılır.

Dolayısıyla altıncı dersin Amerika kıtası hakkında bilgiler için zengin bir kaynak olduğunu görüyoruz. Ancak bu bölüm aynı zamanda Kâtip Çelebi'nin Amerika kıtasını Cihânnümâ'nın nihai versiyonunda yaptığından çok daha kapsamlı bir şekilde tarif etmeyi planlamış olduğuna dair ipuçları vermektedir. Bu dersin bir yerinde Yeni Dünya'da bulunan "eserler" hakkında kısa bir bölüm dâhil etmiştir; bu ülkede büyük şehirler, büyük bir titizlikle inşa edilmiş yollar, çok süslü, kubbeli saraylar, konaklar ve kralların bahçeleri vardır. Ayrıca ayrıntıları aşağıda anlatılacak olan bir hükümdarın hazine dairesi vardır. Ancak bildiğim kadarıyla sözü edilen bu bilgiler Cihânnümâ'ya dâhil edilmemiştir. Kâtip Çelebi belki de bu konularda daha başka kaynaklar arıyordu veya belki de işini tamamlayamadan vefat etmiştir. Burada başvurduğu retorik İspanyol Conquistador'ların İnka İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü seferlerle ilgili bir incelemeye işaret ettiğini tahmin edebilirim. Burada sözünü ettiği iyi inşa edilmiş yollar ve değerli metallere oluşan muazzam hazine, büyük ihtimalle İspanyol fatih Francisco Pizarro'nun 1530'lu yıllarda yenilgiye uğrattığı İnka Devleti'nden elde ettiği hazinedir.

Bunların yanı sıra, Amerika kıtasını konu alan bölüm tamamlanmamış gibidir, zira yedinci ve son ders, çoğu İspanyol keşif seferlerini konu alan üç ana unsurla sona erer. Birinci ve en büyük bölüm Kristof Kolomb'un seyahatlerini ve ikincisi Ferdinand Macellan'ın seferini inceler, son bölüm de yukarıda sözü geçen İskender'in seferini konu edinir. Kâtip Çelebi'nin yedinci dersinin üçte ikisinden fazlasının Kolomb'un dört büyük seyahatine ayrılmış olması ilginçtir. Kâtip Çelebi eserinin başlarında bilgilerini Târîh-i Hind-i Garbi adlı bir eserin çevirisinden aldığını söylemiştir. Bu eserden bazen Târîh-i Yeni Dünya diye söz eder. Bu eser, Avrupa'dan gelen çeşitli eserlerin kısaltılıp birleştirilmesinden ve 1582'de yapılmış çevirisinden oluşuyordu ve 10. yüzyıl Arap coğrafyacısı El-Mesudi'nin Murûj al-Dhabab kitabı gibi daha erken dönem coğrafya eserlerini eki olarak Sultan III. Murat'a sunulmuştu. Eğer bu doğru ise çeşitli Avrupa kaynaklı Atlas eserlerinin çevirileri bir yana bırakılırsa bu kaynak 1650'li yıllarda Kâtip Çelebi'nin yararlandığı en çağdaş tarih kitabı olabilir, dolayısıyla Amerika kıtası ile ilgili bilgileri neredeyse bir yüzyıllıktı.

Yeni Dünya'da ilgi çekici canlılar, Tarih-i Hindi-i Garbi

Yine de Kâtip Çelebi'nin Kolomb'un Yeni Dünya'ya yaptığı dört seyahatle ilgili anlattıklarının çoğu Kolomb'un oradaki faaliyetlerinin kısaltılmış bir versiyonu ise de aktardıklarının doğru olduğu görülüyor. Dolayısıyla, Kâtip Çelebi'nin aktarmaya karar verdiği bilgi türleri ilginç bir konu oluşturur. Kolomb'u hem şanslı hem de zeki bir kâşif olarak sunar. Kolomb'un ilk olarak Amerika kıtasının varlığını, Madeira'da yaşarken kıyıya vuran ve ölmek üzere olan bir İspanyol kaptanından öğrendiğini anlatır; kaptan, Atlantik

Okyanusu'nun batılarına kadar sürüklenen bir gemiden kurtulan üç kişiden biriydi, erzakları eve dönmeleri için yeterli olmamıştı ve mürettebatın neredeyse tamamı açık denizlerde ölmüştü. Bu tesadüf, Atlantik Okyanusu'nun batısını keşfetme düşüncesini Kolomb'un aklına sokar.

Kâtip Çelebi'nin sunumu Kolomb'un çeşitli krallardan girişimine destek elde etmek için yürüttüğü ve İspanya Kralı'nın 1492'de desteğiyle sonuçlanan kararlı kampanyasını daha da vurgular. Kâtip Çelebi burada bu girişimlerin ardındaki kraliyet desteğini vurgular gibidir. Özellikle birinci ve ikinci seyahatin sonuna, seyahatleri desteklemiş olma karşılığında İspanya Kralı'na getirilmiş olan çeşitli değerli eşyaların ayrıntılı listesini eklemiştir. Hatta Kolomb'un Hispaniola Adası'ndaki bir yerleşime, finansmanını sağlamadaki desteğinden dolayı İspanya Kraliçesi Isabella'nın adını verdiğini tarif etmiştir.

Kâtip Çelebi Osmanlı yönetici sınıfının gözünde keşif seferlerinin önemini vurgulamayı da istemiş olabilir. Bu stratejisine dair bir ipucu Ferdinand Macellan'ın seyahatini inceleyişinde de görülür. Kâtip Çelebi'ye göre Macellan önce Portekiz Kralı'na giderek seyahati için destek istemiş ama reddedilmiştir. Ona destek sağlayan İspanya Kralı olmuştur. Bu dünya seyahatinin başarısı ve Güneydoğu Asya'dan getirdiği zenginlikler, bu başarıdan kaynaklanan şan ve şöhretten dolayı Portekiz Kralı'nı kıskandırmış ve pişman

hissettirmiştir. Kâtip Çelebi'nin alıntı verdiği kaynaklardan birine göre, Adem'in zamanından beri bu kadar büyük bir başarı kaydedilmediği için gemi de yüceltilmiş bir nesne hâline gelmişti. Ayrıca, bu olay sonradan İspanya ile Portekiz arasında yıllar sürece çatışmalara neden olmuştu; bunun nedenlerinden biri, kendi yaptığı hesaplama hatasından dolayı kızgın olan Portekiz Kralı'nın Macellan'ın seferinden arkada kalmış olan ve limana yaklaşmakta olan ikinci bir gemiyi yakalattırmaya çalışmış olmasıydı. Bu hikâyenin kaynağını bilmiyorum, ama Kâtip Çelebi 16. yüzyılda İspanya ile Portekiz arasında devam ede gelen düşmanlığı bu olaya atfeder. Bu anlatım, Osmanlı tarih yazarları arasında var olan, olağanüstü olayları sonradan gelişecek uzun süreli düşmanlığın nedeni olarak göstermek şeklinde bir eğilime işaret ediyor olabilir.

Sonuçta, Kâtip Çelebi'nin Amerika kıtasını tasvir ederken bu keşfin dünya tarihi açısından öneminin bilincinde olduğunu ileri sürüyorum. Ancak Amerika kıtasını konu alan yedinci bölüm aynı zamanda Cihânnümâ'yı nihai redaksiyona hazır hâle getirirken elinin altında olan coğrafi ve tarihî malzemenin de ne kadar sınırlı olduğunu ele vermektedir. Kâtip Çelebi büyük ihtimalle bu eserini tamamlayamadan vefat etmiştir. Böylece 48 yaşında, elinde kahve fincanıyla ölmeseydi bu sunumun okuyucuları üzerinde nasıl bir etki sahibi olacağı sorusu cevapsız kalacaktır.

ای سپهر آفریده و انجمن به ملک مدبر که تو نه مردم
گشته از تو بدید هر دو جهان باز مرد و جهان بکار تو کم
زهی قادر خلاق و حکیم علی الاطلاق که
اضداد عناصری و حروف ابجد که

یک قطره از بحر عطایش سحاب برد

یک شعله از تنه لطفش بهار یافت

و درودنی حساب حضرت رسالت انساب

روح بر فوجنه واصل و لا که آسیاب چرخ آنک

یوری صوبه دو مشدد و خلعت لولا که آنک

قد نه تو کدن اینش در شمع جمع افلاک

چراغی آنک مشکاة صمدین یقر و حنمه

صبح صادق طینت پاک نشسته سندان افر کلمه

افتاب مصدر نور جبیندن مشتق و بدر

منیر امر نه امتثالایک اشارت به ایکنش اولند

مهراران افرین اول ذات پاک

قدم بصدی جوق فوق پاک

آنک چون قدری عالمی در فلک کن

نوله کمر سایه بی و نوبت خاک

و برال و اصحاب و اجناب که شاعر ماهر

اندرک صد دیکان مفاخر نده در مشدد

اصحاب آمد کا نجوم و وصف هر در ماهر